

пізнавати етичні поняття, такі як щастя, доброта, дружба, любов, чесність, повага. та формулювати власні судження. Метою педагогічної риторики Г. Сковороди було переконати учнів словом через діалог, тим самим допомогти їм знайти істину [3, с. 59], що відрізняє його методику від традиційного монологічного викладання.

Григорій Савич Сковорода – вітчизняний оратор, який переконливими фразами формував особистість своїх слухачів. У своїх висловлюваннях використовував риторичні конструкції, символи та різні мовні засоби для впливу на аудиторію, створення переконливих аргументів та забезпечення виразності своїх ідей. Внесок Г. Сковороди у мовотворчість залишається значущою як для педагогів-сучасників, так і для розвитку української риторики, педагогіки та філософії. Осмислення навчання й цінностей робить його спадщину актуальною не тільки в історичному, а й у сучасному контексті української освіти.

Література

1. Волошук В. І., Хавкіна О. М. Конспект лекцій з дисципліни «Риторика й культура мовлення» для студентів 5 курсу спеціальності «Германські мови та літератури» всіх форм навчання. Запоріжжя: НУ«ЗП», 2024. 104 с.

2. Маковий Х. Я., Вербицька Л. О., Капітан Н. О. Словник термінів і понять з риторики. Львів, 2016. 140 с.

3. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін. Київ: КНТ, 2016. 258 с.

Жадан Богдан Анатолійович

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Кобелєва Д.Л.

Державний біотехнологічний університет

ТВОРЧИЙ УНЕСОК ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В КУЛЬТУРНУ СПАДЩИНУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Розвиток культури українського народу пов'язаний з іменем видатного філософа, поета й педагога, музиканта Григорія Савича Сковороди, який був однією з найцікавіших постатей в історії української літератури та культури загалом. Його творча спадщина належить до вагомих надбань вітчизняної літератури, його праці посідають унікальне місце в історії української культури. За визначенням Івана Франка, «мислитель, поет і педагог Григорій Савич Сковорода чи найпомітніший з усіх духовних діячів наших XVIII ст. – лишив глибокий слід в історії духовного розвитку народу» [1, с. 12]. Дослідниками його творчості були О. Білецький, М. Возняк, Г. Хоткевич, П. Тичина, І. Драч, С. Кримський, М. Попович, Д. Чижевський.

Його філософсько-літературна діяльність охоплює другу половину XVIII століття. Погляди і переконання Григорія Сковороди формувалися на тлі соціально-економічних процесів цієї доби. Своєю творчістю він проголошує протест проти нерівності, засуджує владолюбність і жадобу наживи духівництва, глитаїв, здирників тощо. Через вірші та епіграми Григорій Сковорода висміює державний лад і притаманні йому недоліки [1, с. 58].

Пізніше автор замислюється над важливими тогочасними проблемами, складаючи філософські притчі та діалоги. Він порушує естетичні, морально-етичні принципи, питання виховання та педагогіки, всебічно розвиненої і високоморальної особистості. Окрім того, Сковорода звертається до питання «побудови світу та сенсу людського життя і щастя» [2, с. 78].

В історії світової української філософської думки мислитель постає одним із засновників концепції, центральним об'єктом якої є людина, її покликання та діяльність. Ця концепція була сформована під впливом античної філософії. Серед багатьох філософських думок первинною для письменника постає ідея самопізнання людини, потреба осягнення свого внутрішнього світу, відчуття власного «я», любові до людей, праці, постійного

вдосконалення особистості, реалізації ідеї про вільний і всебічний розвиток. За словами мислителя, коли людина має веселий дух, спокійні думки, серце мирне, то все є світлим, щасливим, блаженним: «Се є філософія» [3, с. 78].

Основою теорії Г. Сковороди є концепція існування трьох світів: макрокосму (усесвіт), мікркосму (людина) і світу символів (Біблія). «Світ у світі» – так відзначає філософ побудову суспільства та керується зазначеним принципом світобудови у власній поетичній творчості.

У творах мандрівного філософа людина є основоположною, бо перш ніж пізнати великий і символічний світи, людина повинна пізнати себе саму, свій душевний світ. Найважливішим для людини, на думку Сковороди, є щастя. У кожній людині є своя природа. Її можна пізнати і обрати собі заняття у «сродності» з цією природою. Тобто «сродна праця» – та, що відповідає природі людини [3, с. 76]. Концепція людини у творчості Григорія Сковороди набула подальшого розвитку у філософському вченні про «сродну» працю, провідною ідеєю якої постає ідея «спорідненості», що повинна поєднувати практичні навички з покликанням людини, бо кожен має виконувати саме ту роботу, до якої в нього є здібності: «Пізнавай себе, вдосконалюйся, учися тому, до чого маєш здібності», «Займайся тією професією, що відповідає твоїй природі», «Добрий розум робить легким будь-який спосіб життя», «Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити» [4, с. 125].

Мислитель у своїх творах порушує «вічні теми»: життя і смерті, добра і зла та підтримує ідеї високої моральності, основним критерієм якої є «чиста совість». Г. Сковорода возвеличує людину з «чистою совістю», яка передусім послуговується моральними принципами: «Лучше час честно жить, неж скверно цѣлый день», «Неправда гнобить і протидіє, але тим дужче бажання боротися з нею», «Ніхто не може вбити в собі зло, коли не втямить спершу, що таке те зло, а що добро. А не визнавши сього у себе, як можна взнати і вигнати його в інших» [4, с. 138].

Своєрідність філософського вчення Сковороди пов'язане з такими джерелами, як Біблія та міфологія. Дослідник спадщини Сковороди В. Шинкарук у своїй статті «Великий селянський просвітителю» пояснює ставлення мислителя до Біблії: «Істинний смисл Біблії, за Сковородою, полягає в прихованій за символічною формою ідеї рівності всіх людей, любові і спільності всього» [5, с. 42].

Щодо релігії Сковорода виходив з визнання закономірності розвитку природи, можливості пізнання світу і людини. Саме в цьому яскраво виявилась матеріалістична тенденція його вчення, пов'язаного з традиціями гуманізму та просвітництва [2, с. 65].

Прагнення до народності в Григорія Сковороди виявлялося у використанні у своїх творах народної поезії та народних пісень. Він є засновником теорії «філософія серця», у якій наголошує, що серце є центром духовного життя людини: «Усе минає, але любов після всього зостається», «Не за обличчя судить, а за серце», «Кожен є той, чиє серце в нім: вовче серце – справдешній вовк, хоч обличчя людське; серце боброве – бобер, хоча вигляд вовчий; серце вепрове – вепр, хоч подоба бобра» [4, с. 125].

Отже, спадщина поета, байкаря і мислителя Григорія Савича Сковороди є важливим надбанням української національної та світової культури. Григорій Савич Сковорода – геній, якого поцінують і шанують в усьому світі. Він постав новатором української філософської думки, оскільки випереджав свій час глибокими філософськими роздумами. Григорій Сковорода є автором концепції щодо сенсу людського буття, «сродної праці», філософії серця, які мають допомогти людині стати щасливою.

Література

1. Багалій Д. Український мандрований філософ – Григорій Сковорода. Київ : АТ «Обереги», 1993.

2. Іваньо І. В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди. Київ : Наукова думка, 1983. 272 с.

3. Роменець А. В. Григорій Сковорода і проблема людського самопізнання: традиції і новаторство. Філософська думка. 1987. № 3. С. 71–78.
4. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів : у 2-х т. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 1. 531 с.
5. Шевченко З. Григорій Сковорода – останній представник українського літературного бароко. Українська література. 2013. Вип. 13. С. 40–42.

Каплуновський Сергій Володимирович
Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Мазоренко М.О.
Державний біотехнологічний університет
ДОРОГАМИ СКОВОРОДИ

Григорій Сковорода — знакова фігура української культури XVIII століття, відомий мислитель, письменник та мандрівник, який залишається символом пошуку духовного щастя, самопізнання та гармонії. Його творчість і спосіб життя стали ідеалом самостійного мислення та особистісної свободи.

Основою філософії Сковороди є ідея внутрішньої свободи, досягнутої через самопізнання та незалежність від матеріального світу. На його думку, істинна свобода починається всередині людини, незалежно від зовнішніх умов. Афоризм "Світ ловив мене, та не спіймав" відображає його невідкорення мирським умовам та прив'язаностям.

Вчення про «сродну працю» Сковорода вважав однією з найважливіших складових людського щастя. Він вірив, що кожна людина має власне покликання, і тільки віднайшовши цю «сродну працю», людина може досягти внутрішньої гармонії та самореалізації. Ця концепція залишається актуальною і в сучасному суспільстві, нагадуючи про важливість займатися улюбленою справою, яка відповідає природним нахилам.

Сковорода обрав життя мандрівника, вважаючи подорожі способом досягнення духовної гармонії та розвитку. Він багато подорожував Україною, зустрічався з людьми, пропагуючи свої ідеї серед простого люду. Його шлях можна розглядати як метафору духовного пошуку та відмову від мирських прив'язаностей. Цей образ мандрівника став уособленням духовної незалежності.

Сковорода часто критикував і світську, і церковну владу за лицемірство, корупцію та нехтування інтересами людей. Він ставив під сумнів значення цих інституцій у духовному житті людини, стверджуючи, що релігія та духовність мають бути вільними від матеріального впливу. Його погляди на антиклерикалізм були своєрідним маніфестом чистої віри.

Творчість Сковороди вирізняється багатством символів, алегорій і афоризмів, що зробило його твори важливою частиною української літературної та філософської традиції. Він поєднував барокову риторіку з простотою, роблячи свої твори доступними і зрозумілими. Його байки та філософські діалоги мали на меті не лише виховувати, а й стимулювати до роздумів про свій внутрішній світ.

Сковорода пропагував ідею, що щастя досягається через гармонію з собою та природою, а не через зовнішні здобутки. Він вважав, що внутрішній спокій та рівновага — це основа людського щастя, яку можна знайти лише через пізнання своїх внутрішніх бажань та сутності.

Сковорода залишив глибокий слід в українській культурі. Його ідеї про свободу, самопізнання та «сродну працю» вплинули на багатьох українських мислителів і митців, і вони залишаються актуальними й у сучасному світі. Образ Сковороди як мудреця та філософа став національним символом духовності, а його вчення продовжують надихати на пошук власного шляху та гармонії.

Григорій Сковорода сприяв формуванню української національної ідентичності, пропагуючи ідеї незалежності, самовизначення та духовної свободи. Він підтримував